

**TRENDI RAZVOJA MEDNARODNE SKUPNOSTI
IN SLOVENIJA¹**
**PRIČAKOVAN OZ. MOŽEN RAZVOJ MEDNARODNIH POLITIČNIH
IN VARNOSTNIH RAZMER?**

Najprej velja opredeliti časovni okvir bodočega razvoja v mednarodni skupnosti, o katerem razpravljamo. Eno je namreč razpravljati o razvoju v svetu v perspektivi petih, drugo v perspektivi petdesetih let. V prispevku bom prikazal trende razvoja do leta 2010, saj je prav to obdobje ključno za opredeljevanje bodočega položaja Slovenije, potem ko je v dosedanem razvoju dosegla pomembne strateške cilje: politično in gospodarsko stabilnost, v bistvu urejene odnose s sosedi, članstvo v EU in NATO, vključitev v vse glavne, za Slovenijo relevantne mednarodne organizacije.

V opazovanem obdobju (do 2010) - tako kaže opazovanje dejanskih trendov pa tudi študij literature - se bodo nadaljevali bistveni trendi dosedanjega makro razvoja v mednarodni skupnosti: globalizacija, silovit tehnološki razvoj, ostala in celo okrepila se bodo nesorazmerja v razvoju in protislovja med t.i. svetovnim severom in jugom. Tudi glavni izzivi varnosti bodo ostali isti: terorizem, proliferacija orožja za masovno uničevanje, ilegalne emigracije, organiziran kriminal, trgovina z drogami, korupcija, etnični in verski konflikti v nekaterih regijah, nestabilni režimi (t.i. failed states), zlasti v Afriki. Mednarodno skupnost bo še vedno označevalo prepletanje nastajajoče multipolarnosti in hkrati posebne, vodstvene vloge ZDA. Položaj ZDA bo ostal dominanten in (še) neogrožen od "konkurentov". ZDA bodo l. 2010 še vedno najbolj dinamično in inovativno območje sveta in prav to bo - poleg drugih elementov moči - (še) ohranjalo njihov primat. ZDA in njihova zunanja politika bo skušala ta primat ohraniti s sredstvi, ki jih ta edina preostala velesila ima na razpolago, vključno s sredstvi prisiljevanja. ZDA bodo vsaj do l. 2010 ostale edina velesila z globalnimi interesi, ki jih bodo zmožne tudi uveljaviti svoje interese globalno in brez pomoči in sodelovanja partnerjev. V svojih globalnih prizadevanjih in ambicijah pa bodo tudi ZDA morale upoštevati konkretna razmerja moči in omejitve unilateralnega delovanja. Unilateralno bodo ukrepale le izjemoma, le kadar bo šlo za njihove vitalne interese in ko ne bodo uspele zagotoviti multilateralnega okvira (npr. ustrezen sklep VS OZN ali sklep NATO) in kadar ne bo nevarnosti, da z lasnim unilateralnim delovanjem ne sprožijo formiranja protiameriških povezav in koalicij.

Rusija bo še vedno v procesu notranje stabilizacije (politične in gospodarske), njena pomembnejša vloga bo omejena na CIS (bivše države SZ razen baltskih) in na območja, kjer bodo ZDA rabile njeno sodelovanje in pomoč. Kitajski vzpon se

* Dr. Ernest Petrič, redni profesor na Fakulteti za družbene vede, Univerza v Ljubljani in ambasador Republike Slovenije v Republiki Avstriji.

¹ Tekst je razširjen prispevek za posvet o prihodnosti Slovenije 13.10.2003

bo nadaljeval, čeprav ne premočrtno, utegne pa biti vse bolj obremenjen z naraščajočimi notranjimi protislovji in nesorazmerji. Kitajska do l. 2010 še ne bo prestopila iz statusa regionalne sile (Zahodni Pacifik, Vzhodna in Jugovzhodna Azija) v globalno silo.

Glede na položaj Slovenije je posebej pomembno, kakšne utegnejo biti razvojne tendence v Evropi (EU) in vloga EU v svetu po širitvi. Širitev je vsekakor razširila območje stabilnosti. Do l. 2010 je možno računati tudi na razširitev z Bolgarijo in Romunijo (in morda Hrvaško). Približale pa se bodo članstvu EU tudi ostale države t.i. Zahodnega Balkana, ne glede na to, da tudi v prihodnjih letih niso izključene resnejše krize in celo spopadi na tem območju. Ponujena "evropska perspektiva" pa bo vendarle učinkovala tudi na ta del Evrope stabilizacijsko in razvojno. Sedanja širitev EU bo vsaj še do l. 2010 krepila "transatlantsko" komponento v EU. Znotraj EU bodo ostala nasprotja med "atlantisti" (zlasti VB) in "avtonomisti" (zlasti Francija). Hkrati pa se bo - ker bo odločanje v krogu 25 oz. 27 zapleteno, notranjih protislovij in razlik v interesih in pričakovanjih pa vse več - oblikoval izraziteje kot doslej nekakšen de facto direktorij (štirih ali šestih) velikih (ki imajo 85% prebivalstva EU). Ta bo odločal (neformalno) ali vsaj skušal odločati o najpomembnejših vprašanjih. Vsekakor bo nasprotij in težav znotraj EU v obdobju do 2010 več in je pravo notranjo, evropsko "kohezivnost" nove EU pričakovati šele po tem obdobju. Majhne članice bodo v položaju, ko bodo z lastno spretnostjo in v ad hoc povezavah, predvsem s kreativnim prilagajanjem, uveljavljale svoje interese. EU po širitvi na 25 oz. 27 ali 28 članic ne bo več to, kar je bila. Obdobje prilagajanja novi stvarnosti - ki jo označuje npr. tudi dejstvo, da sedaj v EU vstopajo države s slovanskim prebivalstvom, predvsem pa z bremeni komunistične in tranzicijske preteklosti - utegne trajati prav tja do začetka prihodnjega desetletja in bo (začasno) oslabilo notranjo kohezivnost in tudi funkcionalnost nove EU. To pa lahko okrepi t.i. "enlargment fatigue" in odmakne nadaljnjo širitev, hkrati pa okrepi prizadevanja in tudi pritiske za razne "vmesne rešitve" (pridružena članstva; posebne pogodbe ipd.) pri kandidatkah in v sami EU. Vsekakor pa bo nastali položaj po sedanji širitvi okreпил tendence k "Evropi različnih hitrosti". Obenem pa bo, čeprav oddaljena perspektiva včlanitve, sosesčina z EU dala nove razvojne in stabilizacijske impulze v območjih ob razširjeni EU. Prav v obdobju do l. 2010 bo aktualno vprašanje vključitve Turčije. Ta po prepričanju številnih v EU ne sodi zaradi prevelikih civilizacijskih in razvojnih razlik, pa tudi zaradi kvantitativnih razsežnosti, ki jih širitev s Turčijo pomeni. Prav na primeru Turčije se bo soočilo z vprašanjem, do kje naj se EU širi - čeprav nekateri z zadovoljstvom, večinoma pa z zaskrbljenostjo, menijo, da se je z obljubami Turčiji dejansko že ustvaril fact accompli, da je torej ni več moč zavrniti.

Glede ključnih vprašanj sedanje EU - in še zlasti glede SZVP (skupna zunanja in varnostna politika) - se do l. 2010 ne bo veliko spremenilo in (žal) ne veliko doseglo. Pot do EU z enotno zunanjo in varnostno politiko (ki bi npr. simbolno vključevala tudi "evropski sedež" v VS OZN) do l. 2010 verjetno še ne bo do konca prehojena. Bodo pa že storjeni nekateri pomembni koraki v to smer, z delovanjem evropskega zunanjega ministra in postopnim, čeprav težavnim formiranjem skupnih evropskih poveljniških struktur.

Razhajanja med Evropo in ZDA, sicer bolj v javnem mnenju kot v elitah, bodo ostala, a se bodo po doseženi stabilizaciji v Iraku in po morebitni novi administraciji v ZDA zmanjšala. Ob močno prevladujočem gledanju, zlasti v evropski politični eliti, da je prisotnost in vloga ZDA tudi v Evropi še nujna, ob številnih skupnih globalnih interesih, ob skupni zgodovini in skupnih vrednotah, pa bodo na dolgi rok vendarle v odnosih ZDA - EU počasi stopali v ospredje tudi elementi kompetitivnosti.

Ob povedanem velja opozoriti (ker je to pomembno tudi za bodoči mednarodni položaj Slovenije) na verjetne bodoče strateške usmeritve ("grand strategy") EU. Ob tem, da je vsako tovrstno razmišljanje - čeprav temelji na opazovanju trendov razvoja, stališč v javnosti in pri političnih elitah - dokaj nezanesljivo, saj je hkrati v igri vrsta dejavnikov, je moč trditi, da bo EU svojo bodočo vlogo v svetu videla predvsem kot "selektivno angažiranje", bodisi v zvezi z ZDA (v okvirih NATO) bodisi samostojno. EU se vse bolj zaveda, da je za njeno bodočo vlogo v svetu, za to, da bi bila dejansko eden od polov v multipolarnem sistemu, pomembno njeno večje angažiranje izven lastnega evropskega območja. Utrjuje se (in se bo vse bolj) spoznanje, da na njeno varnost in prosperiteto odločujoče vplivajo tudi dogajanja, procesi, protislovja in konflikti daleč od njenih meja. Za njen nujen globalni, čeprav selektivni angažma, pa EU potrebuje ne le podporo uveljavljanju liberalne demokracije, evropskih vrednot, razvojno pomoč, aktivno prisotnost in dialog na območjih vzhodno in jugovzhodno od razširjene EU, z Rusijo še posebej, dialog z islamskim svetom, temveč tudi skupno zunanjo in varnostno politiko, vključno z njeno vojaško komponento. Brez lastne vojaške moči bo skupna zunanja in varnostna politika (SZVP) Evrope slej kot prej ostala neobgljena - in ta zavest se v EU, čeprav počasi, utrjuje. Vprašanje seveda je, ali bo sedanja evropska retorika o razvoju lastnih oboroženih sil za hitre in oddaljene posege, o zagotovitvi interoperabilnosti, o skupnem poveljstvu, komunikacijah itd. uveljavljena v praksi? Do l. 2010 verjetno le delno. Poseben indikator bo, ali bodo države EU pripravljene dvigniti vojaške proračune. Še težje vprašanje pa je, ali bodo članice EU voljne prenesti del suverenosti na področju obrambe na EU in konkretno vzpostaviti učinkovite skupne poveljniške strukture. Tudi glede tega utegne biti do l.2010 napredek skromen, dolgoročno pa nujen, če naj Evropa postane eden od polov bodočega multilateralnega sveta.

EU bo vsekakor ostala glavni promotor progresivnih prizadevanj za ohranjanje okolja (npr. Kyoto) in razvoj novih pomembnih mednarodnih institucij (ICC; reforma OZN). Manj zanesljivo je, ali bo EU uspela do l. 2010 vstopiti v ciklus dinamične gospodarske rasti, čeprav vse večja zavest o potrebi reform v glavnih agregatih evropskega gospodarstva (ZRN, Francija, Italija - pa tudi v Avstriji, Švedski itd.) vzbujajo upanje, da bo evropsko gospodarstvo, še zlasti ob morebitnem novem vzponu gospodarstva ZDA, v nekaj letih prebrodilo sedanji zastoj.

OZN (in mutatis mutandis druge mednarodne organizacije, npr. OVSE) bo v obravnavanem obdobju ostala pomemben dejavnik mednarodnega življenja, zlasti kot temeljno torišče in okvir multilateralizma - vendar hkrati obremenjena s svojimi izvirnimi problemi in omejitvami. Tudi če bi (že) v obdobju do l. 2010 prišlo do resne reforme, zlasti reforme VS OZN, bo OZN, njena vloga in učinkovitost, še

vedno odvisna od politične volje njenih držav članic, zlasti stalnih članic VS. Tudi ukinitve veta stalnih članic VS OZN bi še ne pomenila, da ima OZN realno moč prisiliti v VS preglasovano stalno članico (ali drugo pomembno državo) k določenemu ravnanju. Skratka: v vsakem primeru bo ostalo vprašanje, kako v primeru nesoglasja glavnih mednarodnih dejavnikov, zlasti stalnih članic VS OZN, zagotoviti učinkovitost OZN in se izogniti unilateralizmu močnih držav, zlasti najmočnejše, ZDA. Pri tem je tudi veliko razlogov, ki govore, da utegne biti pot do reforme (in zato potrebne revizije Ust. list) dolga in zapletena, morda do l. 2010 še neuresničljiva. Povedano ne pomeni, da OZN ne bo ostala pomemben dejavnik in temeljni okvir multilateralizma, hkrati pa je nerealistično preveč pričakovati od reforme VS OZN in same OZN, reformirane ali ne. Mednarodna skupnost bo namreč še vedno skupnost suverenih držav z različno distribucijo moči, ker povzroča - ob sicer formalni enakopravnosti - dejansko neenakost držav in ohranja možnosti, da se bodo države, zlasti najmočnejše, zatekale k unilateralizmu.

Prihodnji položaj in vloga Slovenije v mednarodni skupnosti in njene zunanje politične prioritete?

Na mednarodni položaj vsake države vplivajo številni notranji pa tudi zunanji dejavniki. Še zlasti na položaj manjših držav močno vplivajo prav zunanji dejavniki, obstoječe mednarodno okolje in v njem potekajoči procesi. Skozi vso zgodovino, vsekakor pa po nastanku suverenih nacionalnih držav v Evropi v 16. in 17. stoletju, so dogajanja v Evropi in v svetu pretežno usmerjale t.i. vodilne države, manjše pa so se dogajanjem bolj ali manj le prilagajale. Tako je v glavnem še vedno in bo v opazovanem obdobju do l. 2010 tudi ostalo. Ob povedanem pa velja upoštevati tudi splošno ugotovitev, pravzaprav zakonitost, da je konkretni mednarodni položaj vsake države odvisen prvenstveno od treh dejavnikov: od njene lastne stabilnosti, urejenosti, prosperitete; od urejenih, stabilnih odnosov s sosedi; ter od solidnih zavezništev.

Iz povedanega je očitno, da je mednarodni položaj Slovenije *grosso modo* dober in bo tak ostal do l. 2010. RS je politično stabilna država, z uspešnim gospodarstvom in gospodarsko rastjo skozi daljše obdobje in brez resnejših problemov, ki bi jo mogli destabilizirati.

Odnosi s sosedi so na splošno dobri in razvejani. Skupno članstvo v EU z Avstrijo, Italijo in Madžarsko bo prispevalo k poglobitvi odnosov in k postopni odpravi problemov, ki zaenkrat odnose še občasno bremene, zlasti vprašanja, ki so povezana s problemi preteklosti in s problemi manjšin. Za postopno ureditev tudi teh vprašanj je najprimernejše sredstvo čim intenzivnejše sodelovanje, zlasti na obmejnih področjih, in strpen, argumentiran dialog, usmerjen k odpravi problemov in hipotek preteklosti in v graditev skupne bodočnosti v okviru EU. Pri tem velja upoštevati, da ima velika in zlasti gospodarsko močna Italija (članica G-8) permanentne interese in vodstvene ambicije prav na vzhodni strani Jadrana in na Balkanu. Podobno velja za sicer manj prepričljive vodstvene ambicije Avstrije v Srednji Evropi. Umetnost slovenske zunanje politike v prihodnjem obdobju bo,

kako se uveljaviti kot čim bolj enakopraven partner tako Italije kot Avstrije in se ne pustiti iz partnerja in subjekta politike zreducirati v objekt njenih interesov. Slednje še posebej velja za Italijo. Kolikšne možnosti za Slovenijo lahko v bodoče pomeni t.i. višegrajsko povezovanje bo odvisno od razvoja kohezivnosti znotraj te skupine. Videti je, da zlasti Poljska vidi svoje mesto v drugi vlogi in povezavah, pa tudi Madžarska se npr. bolj obrača k Avstriji kot k višegrajskim partnerjem.

Posebno vprašanje odnosov Slovenije s sosedi so seveda odnosi s Hrvaško. Tu ni bremen preteklosti, kot to velja za Avstrijo in Italijo, pač pa gre za vrsto znanih težkih vprašanj, ki so delno rezultat razpada bivše SFRJ, delno pa pogosto nerazumljive, kratkovidne, neširokogrudne in z notranjimi problemi obremenjene hrvaške zunanje politike. Pa tudi slovenska politika je, zlasti v prvih poosamosvojitvenih letih, vlagala več energije v dokazovanje in uveljavljanje prednosti pred Hrvaško, kot pa v iskanje kompromisnih rešitev. Vseeno pa vsa ta sporna vprašanja doslej niso bistveno prizadela solidnih političnih in še zlasti gospodarskih odnosov in raznih drugih oblik sodelovanja med RS in Hrvaško.

Zlasti po zadnjih zapletih je vprašljivo, ali bodo vsi temeljni problemi s Hrvaško - zlasti še problem meje na morju - rešeni do 2010. Hkrati so tehtni argumenti za to, da bo prav približevanje Hrvaške EU zahtevalo in izsililo evropeizacijo njene notranje in zunanje politike. To je pomemben razlog - poleg pragmatičnih razlogov, kot so gospodarski interesi, Schengenska meja ipd. - za razumevanje, da približevanje, včlanjevanje Hrvaške v EU (in morda v NATO) ni v nasprotju z interesi Slovenije. Narobe, prav proces vstopanja Hrvaške v EU utegne biti priložnost za paralelen dialog in ureditev vsaj nekaterih vprašanj.

V zadnjem zapletu v zvezi s hrvaško ambicijo razglasiti in uveljaviti izključno ekonomsko cono (IEZ) je Slovenija dosegla diplomatsko zmago predvsem s svojo evropsko držo. Z zahtevo po dogovornem urejanju problemov izkoriščanja Jadrana in z odporom unilateralnim ukrepom Hrvaške, si je zagotovila razumevanje in podporo EU. Ne gre tudi pozabiti, da bodo nazadnje tudi problemi s Hrvaško vendarle morali biti rešeni z dogovorom (ev. tudi z arbitražo), in da se zato - ob tem, ko se čvrsto in argumentirano vztraja pri stališčih in zahtevah, zlasti še pri bistvu vsebine dogovora Drnovšek - Račan - ne gre prepustiti čustvenim reakcijam ter pritiskom medijev. Spoznanje vsake zunanje politike slej ko prej je, da bolj ko nek spor dobi čustvena in prestižna obeležja, težje ga je razrešiti. Zato bo modrost slovenske zunanje politike do Hrvaške v obdobju do 2010, kako, ne da bi načeloma ovirala približevanje Hrvaške EU, instrumentalizirati naše članstvo v EU za naše interese. In hkrati, kako ohraniti gospodarsko in drugo sodelovanje s Hrvaško in tudi to instrumentalizirati kot sredstvo za doseganje dogovorov kompromisnih rešitev o spornih vprašanjih.

Slovenija je s članstvom v EU in NATO zasidrana v čvrstih skupnostih in zavezništvih. Dejansko gre v obeh primerih za uresničenje zgodovinskih teženj po reintegraciji Slovenije v t.i. evropski zahod in v transatlantsko skupnost parlamentarnih demokracij. Ker pa tudi EU (in NATO) nista brez navzkrižnih interesov članic, bo verjetno najpomembnejša prioriteta slovenske zunanje politike v prihodnjem obdobju spretno, kreativno uveljavljanje lastnih konkretnih interesov in stališč, zlasti v gremijih EU. Navidez pragmatične odločitve organov EU bi utegnile imeti

pomembne in dolgoročne posledice. Z lastnimi pravočasnimi stališči, predlogi in s spretnim zagotavljanjem podpore ad hoc zavezništev in tudi najpomembnejših članic, bo slovenska zunanja politika in diplomacije branila in uveljavljala tako rekoč vsakodnevno konkretne slovenske interese. Pri tem velja posebej upoštevati dejstvo, da so predlogi in pobude članic, kakršna je Slovenija, lahko uspešne le, če so dane pravočasno, še v fazi ekspertnih razprav, v fazi oblikovanja stališč Komisije. Le najpomembnejše članice in morebitne čvrste povezave večjega števila članic morejo realno upati na uveljavitev sprememb potem, ko je že oblikovano stališče Komisije.

V okviru članstva v EU in NATO bo Slovenija hkrati v stalnem dialogu z najpomembnejšimi državami Evrope in ZDA. Bo v položaju, ko bo mogla predvsem v procesu usklajevanj skupnih stališč in politike EU dati svoj prispevek, uveljaviti svoje interese. To bo zmanjšalo potrebo po samostojnem, solističnem nastopanju v raznih mednarodnih forumih, vključno z OZN. Zunanje politične pobude Slovenije bodo dobile izjemno težo in pomen, če se bodo uveljavile kot skupna stališča EU, sicer bodo pomembne in učinkovite le izjemoma.

Seveda bo slej kot prej ostala prioriteta zunanje politike RS (tudi) razvijanje sodelovanja in graditev odnosov z ostalimi centri moči, zlasti Rusijo, pa tudi Kitajsko, Japonsko. V odnosu do t.i. tretjega sveta pa naj bi bila slovenska zunanja politika in diplomatska prisotnost predvsem v funkciji gospodarskega in drugega sodelovanja. Do problemov, zlasti varnostnih in političnih, teh delov sveta se bo Slovenija namreč opredeljevala in delovala v okviru skupnih stališč in politike EU.

Posebno vprašanje je vloga Slovenije v JVE oz. na območju t.i. Zahodnega Balkana. Zavesten strateški zasuk slovenske zunanje politike do tega območja po l. 1997, do takrat še razumljivega in nujnega distanciranja do tega "konfliktnega" območja, k aktivni politiki do tega istega območja, je dal pomembne rezultate. RS se je uveljavila na tem območju kot pomemben dejavnik in kot izjemno pomemben gospodarski partner, pri čemer ne gre pozabiti, da Slovenija dober del trgovinskega primanjkljaja s članicami EU pokriva iz presežka v trgovski menjavi z državami JVE.

Prav z lastno pobudo in s stališči glede urejanja problemov v BiH, z dosledno politiko zavračanja zahtev Miloševićeve ZRJ po priznanju kontinuitete, z lastnimi stališči in vlogo pri urejanju srbsko-črnogorskih odnosov, z aktivno vlogo, tudi v VS OZN, pri urejanju kosovskega vprašanja, se je uveljavila kot pomemben dejavnik tudi v mednarodnih forumih.

Prav aktivno vlogo RS pri urejanju vprašanja JVE oz. Zahodnega Balkana pa pričakujejo tudi s partnerji v EU (in NATO). Poseben preizkusen kamen naše dejanske sposobnosti igrati pomembno vlogo, zlasti na Balkanu, pa bo predsedovanje OVSE l. 2005. Naši zunanji politiki bodo zato v prihodnjem obdobju še bolj kot doslej potrebna jasna in profilirana stališča do balkanskih problemov. Ti utegnejo prav v l. 2005 in v obdobju do 2010 biti izjemno aktualni (zlasti status Kosova, odnos Srbija - Črna Gora, pa tudi problemi v BiH in v Makedoniji). Le z jasnimi in argumentiranimi stališči bo Slovenija pomemben dejavnik v EU, OVSE (ki jo bo l. 2005 vodila) pa tudi v NATO. Z lastnimi stališči in sposobnostjo uveljaviti jih z argumenti prav v gremijih EU, pa tudi v bilateralnih odnosih, si bo RS utrdila položaj in

pomen v EU, pa tudi pri partnerjih v JVE. JVE je območje posebnih dolgoročnih interesov Slovenije: stabilizacija in gospodarski razvoj tega območja bi odprla izjemne možnosti našemu gospodarstvu in prispevala k naši razpoznavnosti. To je območje - edino na svetu - kjer Slovenija zaradi zgodovine, predvsem pa svojih razvojnih prednosti in kot članica EU in NATO, lahko igra pomembno, v določenih pogledih tudi vodilno vlogo, in kjer se more uveljaviti kot pomemben partner in sogovornik najpomembnejšim mednarodnim dejavnikom. Pri tem bo za vlogo Slovenije v JVE pomembno tudi to, kako bo znala urejati odprta vprašanja s temi državami in si pri njih utrditi zaupanje in imidž solidnega partnerja.

Kako povezati in čimbolj uporabiti naše potenciale in možnosti?

Država, kot je Slovenija, mora še zlasti v zunanji politiki in pri mednarodnem angažiranju skrbno paziti na razmerje med lastnimi cilji in sredstvi, ki so zlasti v primeru države kot je RS, omejena. Slovenija ne razpolaga z močjo ali sredstvi, s katerimi bi mogla izvajati pritiske, kaznovati ali nagrajevati partnerje ali nasprotnike. Edina zunanjepolitična sredstva, ki jih ima, so prepričevanje, diplomacija, dialog. Slovenija tudi ne more mednarodni skupnosti ali EU, za urejanje problemov na Balkanu ali drugje, ponuditi velika materialna sredstva ali pomembne vojaške potenciale. Lahko pa ponudi - če jih ima - zanimive pobude, predloge, rešitve. Slovenija je v objektivnem položaju, ko more svoje zunanjepolitične interese uveljaviti le s pogovori, s spretno diplomacijo, s potrpežljivim argumentiranjem, z iskanjem zaveznikov in podpore lastnim interesom in stališčem. Potrebna ji je torej izobrazena, izkušena, patriotična - in racionalna diplomacija. Zlasti s članstvom v EU (in NATO) bo še bolj v ospredju šolanost, ekspertnost slovenske diplomacije. Nasploh v sodobni diplomaciji funkcija predstavljanja, protokol ipd. stopajo v ozadje, v ospredje pa ekspertno znanje, profesionalnost, strokovna usposobljenost, izkušnost diplomacije. Slovenija lahko ima sposobno, elitno diplomacijo - če jo želi imeti. Zato je potreben rigorozen izbor mladih kadrov, njihovo dodatno šolanje, ocenjevanje dela in le od tega odvisno napredovanje, selekcija - in manj dotoka v diplomacijo za to delo neprimernih in nepripravljenih kadrov. Z združitvijo naporov in znanja, ne pa z nenačelnim obračunavanjem in trošenjem energij, bi Slovenija zmoгла do l. 2010 imeti solidno izobraževanje diplomatov na podiplomski ravni, ki bi bilo zanimivo tudi za sodelovanje in izobraževanje diplomatskih kadrov iz JVE in širših območij. Predvsem zaradi neambicioznosti in nezavzetosti dosedanjega izobraževanja diplomatov, smo v položaju, ko posebnega organiziranega podiplomskega izobraževanja diplomatov takorekoč ni. V tem pogledu je Slovenija unikat tudi med državami Srednje in Jugovzhodne Evrope.

Posebno vprašanje v zvezi z bodočim mednarodnim položajem Slovenije je vsekakor tudi problem njene razpoznavnosti v svetu, njen profil. Slovenija ima pogoje za to, da si ustvari profil države s posebnim posluhom za humanitarna vprašanja. Slovenija svoje razpoznavnosti ne more uveljavljati z močjo, s tehnološko superiornostjo, z bogastvom. Lahko si ustvari ugled, spoštovanje in simpatije s pobudami in dejavnostmi kot je ITF (Mednarodni sklad za deminiranje) ali kot je

center "Skupaj" za rehabilitacijo otrok žrtev vojne. Politično stabilna in gospodarsko uspešna država z visoko razvito kulturo, s solidnim izobraževanjem, s socialnim ravnotežjem, z izjemnim angažiranjem prav v humanitarnih prizadevanjih in problemih človeštva, ki imajo posredno ali neposredno humanitarne razsežnosti - to je zaželen in možen profil Slovenije, ki bo zagotavljal in krepil njen mednarodni položaj.

V svetu globalizacije in silovitega tehnološkega razvoja, pa tudi razvoja organizacije in vseh družbenih dejavnosti, ne le diplomacije, je najpomembnejši in vse pomembnejši človeški faktor, t.j. izobraženost ljudi, usposobljenost družbe za uvažanje novega, skratka inovacijska propulzivnost družbe. S povedanim se vračam k izhodiščnemu vprašanju pričujočega prispevka: kaj bo opredeljevalo mednarodni položaj Slovenije (in hkrati njen položaj in uspešnost v EU). Najprej in predvsem njena sposobnost iti v korak z razvojem, tudi tehnološkim, sodobnega sveta - izobraženost, inovativnost, torej vlaganje v ljudi in znanje. In tudi zavestno povezovanje vseh kreativnih moči slovenskega naroda, tudi tistih, ki ustvarjajo in so uveljavljeni v tujini. Prav pri vprašanju, ali bomo Slovenci uspeli slediti tokovom razvoja modernega sveta, se bo v novih okoliščinah razreševala stara dilema, pred katero je vedno stal slovenski narod, in ki smo jo sicer pomembno, a vendarle še nedokončano, razrešili s postavitvijo lastne države: ali bomo moderen narod, narod, ki bo kos izzivom sodobnega sveta, ali pa se bomo pustili izriniti na obrobje, v nekakšen folklorni razvrat. Prav ob tem istem vprašanju oz. dilemi, ali bomo in kako bomo kos modernemu razvoju in izzivom, pa se bo ultima ratio oblikoval tudi naš položaj v mednarodni skupnosti in konkretno v EU ne le do l. 2010, temveč v mnogo daljša prihodnja obdobja.